

Ham Reder.

II.

HANS RÆDER

11. oktober 1869—4. juni 1959.

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 11. marts 1960.

Af **Franz Blatt**.

Hans Henning Ræder, der var født den 11. oktober 1869, døde i sin alders halvfemsindstyvende år, den 4. juni 1959. Han havde da været medlem af dette selskab i 31 år, og det et meget flittigt medlem. Som ungt menneske vandt han Selskabets guldmedalje, han gav ivrigt møde, han holdt ofte foredrag, der publiceredes i Selskabets meddelelser. Mange vil endnu erindre og imponeres af, hvordan han for nogle år tilbage uden støtte af manuskript på grund af sit svigtende syn talte om Platon og de græske veltalenhedslærere i det meste af en time. At foredraget handlede om Platon kunde ikke undre nogen. For Ræder var først og sidst Platoniker.

Når man betænker, at Platonikeren altid vil lægge akcenten mindre på det naturgivne end på den enkeltes stræben i ordets videste forstand, kan det synes sagen uvedkommende at opholde sig ret meget ved Ræders slægt. Helt ligegyldigt er det dog næppe, at der i den dansk-norske slægt Ræder altid har været skrivende folk. Stamfaderen Johan Georg Ræder kom fra Tyskland til Kongsberg den 6. april 1686. Hans søn og sønnesøn var officerer — først næste generation slog sig ned i Danmark. Vi møder Ditlev Ræder, der som borgmester og byfoged i Horsens 'nidkært og retsindigt' arbejdede for byens udvikling, men som også fik tid til at tage del i døgnets politik. Så var der Jacob Thode Ræder, Hans Ræders bedstefar, der bl. a. har efterladt sig nogle læseværdige erindringer fra Treårskrigen. Selv om hans ivrige deltagelse i tidens drøftelser indbragte ham prædikatet 'brouillon og krakil', berømmes han for sin retsindighed og sit mådehold i

bedømmelsen af andre mennesker. Hans Ræders farbror Carl Gustav skrev landøkonomiske breve, hans far, kontorchef under Københavns magistrat, justitsråd Johan Georg Frederik Ræder, var ikke blot en dygtig embedsmand, men tillige historisk forfatter. Han har offentliggjort et skrift om Danmark under Svend Estridsen; en afhandling om Anglernes hjemstavn på den jyske halvø beror som manuskript i Det kongelige Bibliotek. Man kan således trygt gå ud fra, at både kritisk konservatisme og historisk-politisk interesse hørte til Hans Ræders fædrene arv.

Derimod var hans optagethed af livsanskuelsesspørgsmål helt hans egen, det samme gælder hans tidligt vakte interesse for græsk filosofi. Man har karakteriseret ham som tør; den, der kendte Ræder, anede bag tørheden glimt af lune og kunde mærke en bunden varme, til daglig skjult bag en ydre skal af skyhed og reservation. Han mestrede som få samarbejdets ikke altid lette kunst, og det er nok ret karakteristisk, at hans navn er knyttet til store foretagender, der vilde have oversteget én mands kræfter. I forening med William Norvin og Carsten Høeg lagde han planen til den store danske Platonoversættelse. Sammen med astronomen J. L. E. Dreyer udgav han Tycho Brahes Opera Omnia, sammen med Jørgen Olrik stod han for Sprog- og Litteraturselskabets Saxoudgave. Han har været medarbejder ved Corpus Medicorum Graecorum, der blev udgivet under Det kongelige danske Videnskabernes Selskabs og andre lærde selskabers auspicer. Allerede disse titler vidner om en mere end almindelig videnskabelig spændvidde og om utrættet forskerflid. Når man betænker denne flid og de mange arbejdsår, der trods en enkelt længere sygdomsperiode blev Ræder forundt, vil man forstå, at det er et stort og alsidigt forfatterskab, der her skal mindes, men med en fast kerne, Platon.

Ræder blev student fra Borgerdydsskolen i 1886, før han var fyldt 17 år. Johan Ludvig Heiberg var skolens rektor, og det var hans inspirerende undervisning, der bevirkede, at Ræder uden tøven kastede sig over studiet af græsk som hovedfag, latin og historie som bifag. Madvig var gået af som professor i 1880, men man kan roligt sige, at hans ånd svævede over vandene. Man kan også sige, at Ræder gik i en streng filologisk skole under Gertz og Ussing. Holm, Stenstrup og Erslev blev hans lærere i historie. Det ubønhørlige krav om solid sproglig forståelse som

forudsætning for enhver højere kritik blev i det daglige indskærpet de unge studerende af Siesbye, hvis sære humor også Ræder efterhånden lærte at skatte, selv om han betegnende nok holdt sig uden for hans såkaldte piastiske sammensværgelse. Ræder erklærer selv, at han havde størst udbytte af Siesbyes sproglige undervisning og Erslevs kildekritiske øvelser, men nævner tillige de filosofiske forelæsninger hos Kroman, hvis klare fremstilling og stringente og ædruelige tankegang gjorde dybt indtryk på ham. Til Ussings festskrift bidrog han med en artikel om *Daphnissagnet*, et gammelt folkeeventyr af den sædvanlige art om kærlighed og utroskab – Daphnis mister sit syn for at have sveget sin nymfe. Sagnet omformes i den hellenistiske tid til en historie om ulykkelig kærlighed: således skildrer Theokrit hyrden Daphnis som et splittet gemyt, hvis indre modstridende følelser måtte fængsle hellenismens sentimentale mennesker. Hvad der har fået Ræder til at interessere sig for den noget kejtede og ubehjælpomme Daphnis, er ikke let at sige, men resultatet blev en fin lille studie, der røber litterær og æsthetisk sans.

I samme år (1900) fremkom Ræders disputats, den sidste disputats skrevet på latin: *De Theodoretī Graecarum affectionum curatione quaestiones criticae*. Den omhandler overleveringen af Theodorets Therapeutik. Det kunde lyde som var det en lægebog, men det der kureres er grækernes åndelige vildfarelser, og lægen er den græske biskop Theodoret, der engang i første halvdel af 5. årh. foruden en kirkehistorie og mange andre skrifter forfattede 12 apologetiske afhandlinger om kristentro og kristenliv. Disse afhandlinger, der i stor udstrækning bygger på Clemens Alexandrinus og Euseb og også gengiver værdifulde antike kilder, forelå ikke i en videnskabeligt forsvarlig udgave. Ræder sammenlignede nu ikke blot teksten i de allerede kendte håndskrifter og udskilte senere tilføjelser, men han havde held til i Vatikanets bibliotek at fremdrage en hidtil upåagtet god codex fra X årh. På dette grundlag kunde han i 1904 hos Teubner udsende en moderne *udgave af Theodorets tekst* med kildesteder, paralleler og fuldstændigt kritisk apparat. Udgaven karakteriseres endnu 30 år efter sin fremkomst i Pauly-Wissowas Realenzyklopädie som 'massgebend'. Ideen til dette arbejde, der strakte sig over 11 år og førte ham omkring til Europas biblioteker, havde han fået af Anton Elter i Bonn, hvor han også sad ved Büchelers og

Useners fødder. Det var dengang en naturlig ting, at klassiske filologer fortsatte deres studier i Tyskland, der var førende på området. At både Gertz og Heiberg, der i mellemtiden havde efterfulgt Ussing, hjalp ham ved dette arbejde med råd og dåd, siger næsten sig selv. Heiberg, sin gamle lærer, traf han i Venedig og Rom, og det blev Heiberg, der satte ham ind i den græske palæografis mysterier. At interessere sig for senantikken, dens skikkelser og tekster var ikke så almindeligt ved århundredskiftet, som det siden er blevet. Ræder bevarede langt op i årene sin interesse for brydningerne mellem hedenskab og kristendom. En frugt af denne interesse er afhandlingen om nyplatonikeren og kristendomsmodstanderen *Porphyrios fra Tyros* (1942) og *Kaiser Julian als Philosoph und religiöser Reformator* (1944). Det har været Ræder en tilfredsstillende at kunne fremhæve lighederne mellem den ugudelige Julians læresætninger og den kristne ideologi. Livet igennem har det været den mådeholdne og ufanatiske videnskabsdyrker en lyst at påpege énhed, hvor andre kun så forskel.

Denne lyst gav sig allerede til kende i et af Ræders tidligste skrifter, der kom anonymt: *Ecce Homo! En Samtale udgivet og kommenteret af Bonifacius Spectator*. Det er en tænkt dialog mellem medicineren Kraft og teologen Bergstrøm med kunstneren Lundsgaard som den sokratiske opmand. Selv om sceneriet er en malerhybel i København og livsanskuelsesproblemerne er dem, der opfyldte 90'ernes unge mænd, er det let at se, hvor forbilledet stilistisk og indholdsmæssigt skal søges til dialogen *Ecce Homo*. Den er et forsøg på at bestemme humanitetsbegrebet; i en religionsfilosofisk kommentar følges den realistiske og den idealistiske åndsretning ned gennem tiderne. Svaret bliver for Bonifacius Spectator, at der ikke er så stor forskel på Krafts og Bergstrøms livssyn, på filosofernes disciple, de franske revolutionsmænd, og deres modstandere, jesuiterne, på epikuræerne og stoikerne, når deres tanker prøves ret til bunds, og det er denne prøve, der gennemføres konsekvent. Den historiske baggrund for sin dialog giver Ræder, fordi han ved, at menneskene, om de end stadig går fremad i indsigt og kløgt, om deres vilkår end ændres, forbliver sig selv lig; 'man vil, når man ser de store spørgsmål fra et historisk synspunkt, ikke have svært ved at indse, at det til alle tider er de samme store modsætninger, som menneskesjælen svinger frem og tilbage imellem'.

Når jeg har opholdt mig lidt udførligt ved dette ikke strengt videnskabelige ungdomsarbejde, er det fordi det synes mig at rumme så meget af, hvad Ræder var. 'Før man dømmer og fordømmer, skal man forstå' skrev han i et af sine skrifter om den blandt klassikere ikke særlig æstimerede Isokrates (*Isokrates som Politiker*. 1951). Allerede i det anonyme ungdomsskrift finder vi den forsigtige vurdering, men frem for alt finder vi allerede her den historiske og filosofiske interesse, der vel må karakteriseres som ledemotiv i Ræders produktion. Nok var Ræder filolog, tilmed af en god skole, men han var først og fremmest åndshistoriker. Hans store bog om *Platons filosofiske udvikling* kom første gang på tysk i 1905, anden gang i 1920, og den er stadig den sobreste orientering, man kan trykke de studerende i hånden, når de skal finde rede i det såkaldte platoniske spørgsmål, der gælder både rækkefølgen af Platons skrifter og disses ægthed. Så tidligt som i 1900 offentliggjorde Ræder et lille skrift med titlen *Platon og hans Forgjængere*, i Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, det første af en lang række bidrag til studiet af Platon. *Platon og hans Forgjængere* indledes med disse ord: 'Hvad der ved Studiet af den græske Oldtid i særlig Grad virker tiltrækkende på os, det er den Klarhed og Overskuelighed, som paa ethvert Omraade træder os i Møde. Fordyber man sig i et enkelt Spørgsmaal af dem, som beskæftigede Grækernes Tanker, vil man ofte opdage, at det samme Spørgsmaal i senere Tider eller endog i vor egen Tid har sat Sindene i Bevægelse; men i Reglen vil man da finde, at hos Grækerne er Problemet stillet i en klarere, simple og mere usammensat Form, og tillige vil man finde – ganske vist ikke Problemets Løsning, men at Arbejdet paa dets Løsning er forsøgt ad alle de Veje, som kunde tænkes. Det er som om man saa en afsluttet Udvikling for sig, som om man stod og holdt i Haanden en Model af den Verden, man kender fra sin Samtid, en Model som er lille og usammensat nok til at kunne overses, saa at man kan betragte den i Ro, uden at Blikket hildes ved, at man selv staar midt i Tummelen og direkte er udsat for de Spørgsmaal, som fra alle Sider vælte ind paa en' – jeg tror, man i disse mådeholdne ord finder en smuk definition af det Ræder forstod ved det klassiske; jeg vil gerne betragte dem som hans testamente, og finder dem værd at erindre i en tid, der ikke er den klassiske dannelses værdier så gunstig stemt, som den burde være. Ræder undersøger i sit lille skrift, hvorledes Heraklit og

Parmenides har virket på Platon, og han er allerede i dette sit første Platon-skrift inde på de tanker, der skulde blive grundlæggende for hans hovedværk. Det hedder nemlig i dette skrift, der kom 2 år før Selskabets prisopgave: 'Den Opfattelse, at Platons Philosophi har udgjort et sammenhængende System med Idelæren som Centrum, maa opgives'. Skriftet og et foredrag holdt i forbindelse med dets fremkomst havde vakt Harald Høffdings interesse.

I 1902 udsatte så Videnskabernes Selskab sin prisopgave om 'Platons filosofiske udviklingsgang og den kronologiske rækkefølge af hans skrifter', som Ræder besvarede under et motto fra Platons Stat (537 C): Den, der kan se tingene i sammenhæng er dialektiker, den, der ikke kan, er det ikke (ὁ μὲν συνοπτικός διαλεκτικός, ὁ δὲ μὴ οὐ). Et nyt helhedssyn på Platons skrifter mødte da også Ræder med, dengang han gav sig i lag med den store opgave. I forrige århundredes Platonforskning, hvis store navne var Schleiermacher og Eduard Zeller, var den opfattelse fremherskende, at Platon fra sit sokratiske udgangspunkt havde arbejdet sig frem til et stort sammenhængende system, idélæren. Da der som bekendt ikke er dato på de platoniske dialoger, søgte man at indordne dem i en sådan rækkefølge, at de gradvis forte op til idélærens højder. For sig stod kun 'Lovene', om hvilke det ad anden vej var oplyst, at de er et alderdomsværk af Platon. Her mangler idélæren ganske, og man forklarede dette som en følge af 'alderdomssvækkelse og gammelmandsbetænkelighed' for at citere Høffding. I forrige århundredes slutning havde enkelte forskere, bl. a. Campbell og Lutosławski, forsøgt at etablere en platonisk kronologi ved nye kriterier af sprogstatistisk art. Det er Ræders fortjeneste at have kombineret den på sproglige kriterier byggede kronologi med en fordomsfri vurdering af dialogernes tankemæssige indhold. Ræder ræsonnerede som så, at når der i dialogerne Theætet, Sofisten og navnlig Parmenides rejses indvendinger mod idélæren, kunde det være Platon selv, der havde rejst eller anerkendt disse indvendinger. Man behøvede altså ikke at regne Parmenides og andre dialoger af beslægtet indhold for uægte. Med andre ord, når man i modsætning til tidligere forskning ikke betragtede Platons lære som et stift system, men som en tankeverden i bestandig bevægelse, vilde tingene falde på plads. Det var et nyt helhedssyn, som man måske

ikke kan kalde for banebrydende, men ingen var bedre end Ræder egnet til at drage en sammenfattende konklusion af de stilistiske og logiske synspunkter, der var fremsat. Det var ingen ringe bedrift at kunne opstille en i det store og hele modsigelsesfri kronologi af Platons skrifter. Lad mig kun anføre et enkelt eksempel på, hvorledes Ræders litterære og filologiske metode kunde løse problemer, der tilsyneladende var uløselige.

Dialogen Phaidros var af filosofiske grunde blevet sat i spidsen af alle dialogerne; således havde Schleiermacher anset det for afgørende, at trangen til at filosofere og den filosofiske metode dominerede i denne dialog på bekostning af det filosofiske stof, der derfor optræder i mythenes form. Ast, der udgav det Platonlexikon, vi endnu bruger, Hermann, Usener og andre hældede til Schleiermachers opfattelse, og selv om en enkelt forsker, den engelske Phaidros-udgiver W. H. Thompson (1868) havde rykket Phaidros ned i tiden, var den almindelige opfattelse den, at dialogens indhold talte for tidlig affattelse. Stilistiske undersøgelser pegede imidlertid decideret i modsat retning: Campbell havde noteret et utal af sjældne tildels poetiske udtryk, der var fælles for Phaidros og utvivlsomt sene skrifter som Sofistes, Politikos og Lovene. Senere nåede Ritter og Lutoslawski ved at undersøge svarformler og partikelforbindelser til det resultat, at Phaidros tillige med Staten og Theætet udgør en midtergruppe af dialogerne. Nu lader Platon et sted i Phaidros (278E–279B) Sokrates sige om taleren Isokrates, som Platon jævnligt polemiserer imod, 'han er endnu ung, men det forekommer mig, at hans naturanlæg er gode, han har en ædel karakter, så man må formode, at han en skønne dag vil overtræffe alle tidligere talere, eller hvis dette ikke skulde tilfredsstille ham, en guddommelig trang vil føre ham til noget højere. Af naturen er der nemlig i hans ånd en vis φιλοσοφία'. – at Platon lader Sokrates udtale sig så anerkendende om en mand, hvis anskuelser han tilbragte sit liv med at bekæmpe, har altid vakt anstød, som det hedder i filologisk sprog. I forrige århundrede, da man var indstillet på at betragte Phaidros som et ungdomsskrift af Platon, var de mærkelige ord om Isokrates i Phaidros netop et argument for denne dialogs tidlige affattelse: man gik ud fra, at Platon og Isokrates oprindelig havde stået hinanden nær og først efterhånden havde fjernet sig fra hinanden.

Idet Ræder nu går ud fra, at Phaidros af stilistiske grunde må være affattet efter Staten, gør han opmærksom på, *hvorfor* den gældende opfattelse, at Platon i Phaidros udtaler sig rosende om Isokrates, må være forkert. For det første, siger han, forveksler man den i dialogerne optrædende Sokrates med Platon selv, og mener med urette, at alt, hvad Sokrates siger, er udtryk for Platons inderste tanker, hvilket er en undervurdering af Platons kunstneriske formåen og en misforståelse af hans intention. For det andet forveksler man tidspunktet, da den fingerede dialog siges at have fundet sted, med tidspunktet for dialogens affattelse. Når f. ex. Sokrates udtaler, at 'Isokrates er endnu ung', betyder dette ikke, at Isokrates var ung på det tidspunkt, da Platon skriver sin dialog, hvilket han ikke kunde være, da han var adskilligt ældre end Platon, men på det tidspunkt, til hvilket Platon henlægger den. Når Platon fingerer, at Sokrates engang har betragtet Isokrates som en håbefuld yngling, ligger heri det modsatte af en reverens. Når Platon lader Sokrates tale om Isokrates' gode naturanlæg, er det en tvivlsom kompliment fra Platon, der anså ikke naturanlæg, men erkendelse for det afgørende – man tænker gerne på Staten, hvor det hedder, at vordende filosoffer har brug for gode naturanlæg, men at netop de bedst begavede mennesker løber den største risiko for at blive ødelagt. Også Wilamowitz og Thompson havde svært ved at forlige Platons kritik af Isokrates i Staten med den formentlige ros i Phaidros. Ræders interpretation af Phaidrosstedet løser problemet modsigelsesfrit. Beviset herfor er følgende: når Platon taler om, at den unge Isokrates var i besiddelse af en *vis φιλοσοφία*, er dette en betinget ros; en *vis φιλοσοφία* betyder filosofi i gåseøjne, der som bekendt ikke var opfundet i oldtiden; for Platon var Isokrates nemlig i virkeligheden ikke en repræsentant for *φιλοσοφία*, men for *φιλοδοξία*, ikke for kærlighed til sandheden, men for kærlighed til mening. Den specielle betydning af *φιλόδοξος*, der ellers er 'ærekær', er også en af de Ræderske iagttagelser. Jeg kan jo ikke her i enkeltheder demonstrere, hvor megen skarpsindig interpretation der måtte til, for Platons philosophische Entwicklung lå på bordet.

Dette hovedværk blev udgangspunkt for et langt forfatterskab om Platon, om ægthedsproblemer ikke mindst, fra nogle afhandlingerne *Über die Echtheit der platonischen Briefe* (Rh.M. N.F. 61, 427 ff. 511 ff.) i 1906 til *Platons Epinomis*, der kom her i Selska-

bets meddelelser (1938). Diogenes Laertius, hvem vi skylder mange værdifulde oplysninger om antikke filosoffer, erklærer et sted, at 'nogle siger at Filip fra Opus har omskrevet Platons love, der stod på vokstavler; af ham, siger de, er også *Epinomis*', en art matematikkens højsang, hvor Platon siger de berømmelige ord, at der kun findes en sand viden, nemlig den om tallet. På Diogenes Laertius bygger tvivlen om dette Platonskrifts ægthed. Denne tvivl går således tilbage til antikken, hvor man anså det for usandsynligt, at Platon, når han ikke havde fået tid til at gøre lovene færdige, skulde have fundet tid til at skrive *Epinomis*. I nittende århundrede øgedes argumenterne mod ægtheden: man argumenterede med stilens tyngde og det særprægede ordvalg – og det var for den sags skyld ikke blot *Epinomis*, men mange af de store, sene dialoger, der kom i farezonen. Ræder tog sig nu på at vise, at *Epinomis* netop følger sig smukt til Platons sene skrifter: ligesom i Lovene udgør visse *clausulae*, med fast rækkefølge af lange og korte stavelser, sætningernes udgang. Man havde hæftet sig ved, at Platon i Lovene, hvor han skildrer den lovløse urtid, da mennesker og dyr åd hinanden, karakteriserer denne tilstand med udtrykket *ἀλλήλων ἔδωδή*, medens *Epinomis*' forfatter bruger udtrykket *ἀλληλοφασία*. Platon skulde, hævdede man, undgå *nominalkomposita* af denne type, et argument som Ræder gennemhuller med en tør henvisning til, at Platon i Protagoras, hvis ægthed ingen vil betvivle, bruger ordet *ἀλληλοφθορία*. Platons seriøse kritikere kunde ikke forsones sig med, at der i *Epinomis* tales om spøg og alvor som to sider af samme sag; at man ikke kun må tage spøg for spøg og alvor kun alvorligt, var imidlertid en sandhed, der allerede stod Platon ganske klart, hvad Ræder da også var i stand til at dokumentere særdeles eftertrykkeligt, hvorefter han finder anledning til følgende hjertesuk: 'Den, der vil forsvare et platonisk skrifts ægthed har en vanskelig stilling: har han påvist, at den påståede modsigelse mellem det forkastede skrift og ægte Platon-dialoger ikke findes, men at der tværtimod er overensstemmelse til stede, hedder det straks: Der kan man se, hvor omhyggeligt efterlignereren har arbejdet'. Ræder går grundigt ind på alle argumenter mod ægtheden, sproglige, stilistiske, reale, og forklarer afvigelserne fra tidligere Platon-skrifter, såsom den udramatiske dialogform, idélærens beskedne rolle, matematikkens fremhævelse, den religiøse tone – det, ægthedsmodstanderne

kaldte 'unplatonische Frömmelei' – som resultater af en naturlig udvikling i et forfatterskab, der strakte sig over 50 år. Derfor kan han udgive *Platoniske Stadier* 1950. Den eneste sande metode er ifølge Ræder, at vi former vort Platonbillede efter de forhåndenværende skrifter og ikke omvendt efter en uforanderlig skabelon. Han kan slutte sin afhandling om *Epinomis* med de samme ord, hvormed han sluttede sin afhandling om de platoniske breve: 'hvis vi nødes til at anerkende ægtheden af *Epinomis*, kan vi ikke unddrage os den konklusion, at den omdannelse af Platons filosofi, der kan iagttages i den akademiske skole, allerede har taget sin begyndelse hos Platon selv', og hvad er i grunden mere naturligt?

I skriftet om *Platon og Sofisterne* (1939) søges det fluktuerende begreb sofist omskrevet; at det var påkrævet, vil man forstå, når det oplyses, at man i Pauly-Wissowas store realencyklopædi under artiklen 'Sofist' møder denne henvisning: siehe die Einzelartikel. 'Damit ist den Lesern wenig geholfen', siger Ræder lige så tørt som træffende. Både i skriftet om Platon og Sofisterne og i dets modstykke *Platon og Rhetorerne* (1956) påvises, at Platon anså ikke sofisterne, men rhetorerne, deriblandt Isokrates, som sine modstandere. Ræder anskueliggør, hvordan begrebet sofist, der oprindeligt betød enhver, der havde præsteret noget på det litterære område, i løbet af 5. århundrede indskrænkes til at betegne de omvandrede professionelle visdomslærere, for siden hen atter at blive udvidet til at omfatte alle eristikere, en manér, der skyldes Platon og fastholdes af Aristoteles, når han forfatter et skrift om 'de sofistiske gendrivelser'.

At Aristoteles imidlertid ikke altid har fattet Platons tankegang lige godt, fremgår af det lille skrift *Aristoteles' Kritik af Platons Statsteorier* (Selskabets Medd. 1947). Den berømte misforståelse, at Platon i sin Stat kræver ejendomsfælleskab, at kvinderne skal stilles lige med mændene og familierne næsten helt opløses, som der endnu stod at læse i P. Munchs Lærebog i Verdenshistorie, går tilbage til Aristoteles, der ikke læste sin Platon ordentligt. Platon opstiller ganske vist særlige krav for den ledende stand i sit idealsamfund, men at tillægge ham en art prækommunisme er en falsk analogi. Det er, siger Ræder, som om man ville påstå, at katolikerne forlanger, at alle mennesker skal aflægge munkeløfterne. Platons leddelte stat er snarere en for-

løber for middelalderens statssamfund med dens præstestand og ridderstand. Visse unøjagtigheder i Aristoteles' gengivelse af Platons statstanker kan ganske vist undskyldes med, at bøger i oldtiden var indrettet på en sådan måde, at det var forbundet med besvær at slå et citat efter – men dybest set er Aristoteles en anden forskertype end Platon. Aristoteles er detailforskningens mand, med blikket åbent for alle livets enkeltheder; han mangler Platons evne til at indordne enkelthederne i den store sammenhæng. Platons almengyldige betragtninger holder til gengæld ikke altid stik, selv om de rummer dybe sandheder, f.eks. læren om statsforfatningernes skiften fra kongedømme til aristokrati, fra fåmandsvælde til demokrati, fra demokrati til énmandsvælde.

Dette sidste har naturligvis beskæftiget Ræder meget, så han endog følte sig kaldet til at bringe sin samtid en slags budskab fra Platons verden. *Hvad kan vi lære af Platons Stat?* hed en frygtløs artikel, som han skrev til Det tredje Standpunkt i 1944: 'hovedsummen af det, som vi kan lære af Platon er, at det ikke er af væsentlig betydning, om man vælger den ene eller den anden forfatningsform: vigtigere er det at bekæmpe Thrasymachos' sindelag, som kan give sig udslag under mange forskellige forfatningsformer, selv under sådanne, der er hinanden ganske modsatte. Det gælder om at forhindre særinteresser i at gøre sig gældende og give sig udseende af at være almene interesser. Det gælder om i modsætning til Thrasymachos at fremelske en bedre erkendelse af, hvad retfærdighed er'. At belyse uretfærdigheder og selvmodsigelser i moderne samfundsformer kunde Ræder ikke dy sig for. Således skrev han i Tilskueren (1914) om *absolutistiske Theorier i det moderne Demokrati*, hvis svagheder lærerigt belyses fra et ophøjet platonisk stude – ikke således at forstå, at han anså sig for hævet over døgnets larm, tværtimod finder vi bidrag om *den almindelige og lige valgret* i dagspressen; men som oftest aner man det historiske perspektiv bag de aktuelle betragtninger – betegnende er en artikel med titlen *Platons Theorier i den moderne Politik*. En særlig interesse for statsretslige problemer havde Ræder fra de helt unge år sideløbende med sin interesse for livsanskuelserproblemer: da han som ung filolog sad i München (1893) skrev han et indlæg til Vort Forsvar dikteret af en desværre alt for sund skepsis til internationale traktater mellem små og store stater. En i teorien udtalt, senere i praksis sørgeligt bekræf-

tet manglende respekt for den belgiske neutralitetstraktat gav anledning til den vrede unge Ræders udladning. I Tilskueren 1901 gav han i en artikel om *Finland og Nordslesvig* en skarp analyse af forskellen mellem de to landsdeles retslige status, og endelig har han kritisk behandlet *Junigrundloven af 1849, dens forudsætninger og skæbne* i en bog, der udkom efter sidste krig (1946). Som hovedpunkt fastslår han, at grundloven er bygget på indbyrdes modstridende teorier, som dens ophavsmænd har haft svært ved at forene – det er naturligvis det teoretiske, der interesserer Ræder i denne bog, der indbragte ham anerkendelse fra sagkyndig side.

Selv om de to interesser for den græske, og navnlig Platons, filosofi på den ene og statsret på den anden side vel nok må siges at have spillet den største rolle i Ræders liv, vilde det være grumme uretfærdigt ikke at omtale hans fortjenester af den græske medicin. I senantikken, en kompendiernes og encyklopædiernes tidsalder i endnu højere grad end vor, blev også en hel række medicinske encyklopædier til. Den græske medicins ældste og kendteste encyklopædist var kejser Julians livlæge *Oreibasios*, på hvem andre såsom Aetios og Paulus Aigineta bygger. Oreibasios skrev en encyklopædi på ikke mindre end 70 bøger (*Collectiones medicae*), hvoraf $\frac{1}{3}$ er bevaret; desuden skrev han et par kompendier, hvoraf det ene, den såkaldte *σύνοψις*, dediceret sønnen Eustathios, var på 9, det andet på 4 bøger (excerpterne til Eunapios). Disse skrifter er i deres kompilatoriske tendens resultatet af den foregående epoke i medicinens historie. Galen tog endnu selvstændig stilling til det overleverede materiale, i hovedsagen er dog også han retrospektiv. Medicinens uproduktivitet tiltager som bekendt med afstanden fra de store hellenistiske medicinere. Men Oreibasios' samleværk er trods dette en fundgrube for enhver, der vil vide noget om oldtidens lægekunst, man finder side om side uddrag af Diokles fra Karystos, Erasistratos og Soran og af kejsertidens medicinere – attisk, hellenistisk og atticistisk i én blanding, og ofte omredigeret af Oreibasios. Ræder udgav i løbet af årene 1926–1933 i *Corpus Medicorum Graecorum* hele denne tekstmasse på grundlag af håndskrifter fra 12.–16. årh. Det er en præstation, der i sig selv aftvinger respekt; men det er den Ræderske udgaves fortjeneste at have erkendt overleveringens egenart. Frugten af denne erkendelse er nænsomhed og hensyn-

tagen til de forskellige stilistiske lag, tilbageholdenhed over for konjekturen, som jeg gerne vil nævne af hensyn til den kritik, der i anden sammenhæng er fremført over for Ræder som udgiver. Ræder var også som tekstkritiker nærmest konservativ – hvor smukke resultater en sådan nænsom kritik kunne føre til, viser en af hans sidste afhandlinger: *Et problem i græsk syntax*. Det drejer sig om $\acute{\alpha}\nu$ med futurum indikativ. I modsætning til Madvig og Cobet og andre af de store konjekturalkritikere forsvarede Ræder en i overleveringen velafhjemlet konstruktion og fastslår dens særlige nuance. Medicinalhistorikeren Karl Deichgräber fremhæver Ræders udgave af Oreibasios på bekostning af en ellers af antik medicinalhistorie så højt fortjent forsker som Daremberg. Ræder blev for sit arbejde med den græske medicin æresmedlem af dansk medicinsk-historisk Selskab 1942.

At Ræder var i stand til som filolog at sætte sig ind i et helt fremmedartet stof, har han dokumenteret ikke blot ved sit arbejde med græsk medicin, men også på mange andre måder. I forbindelse med matematikeren Junge i Berlin og Arabisten W. Thompson ved Harvard University påtog han sig at afslutte den af R. Besthorn og J. L. Heiberg påbegyndte udgave af en arabisk oversættelse af *Euklids elementer*. Ræders del af arbejdet bestod i at udarbejde en latinsk oversættelse og blev afsluttet i 1932.

En stor og uselvvisk indsats ydede han gennem sin medvirken ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs monumentale udgave af *Tycho Brahes* astronomiske skrifter og brevveksling. Udgivelsen fandt sted i fællesskab med J. L. E. Dreyer. Samarbejdet med denne danskfødte mand, som var bosat i Irland, senere i England, var ganske vist kun skriftligt, men dog særdeles frugtbar. Efter Dreyers død i 1926 måtte Ræder afslutte udgaven, som ialt udkom i 15 kvartbind i årene 1913–29. I denne forbindelse skal også nævnes, at han sammen med Elis og Bengt Strömgen i 1946 udsendte en oversættelse af Tycho Brahes *Astronomiae instauratae mechanica*. Den indeholder en beskrivelse af instrumenter og videnskabelige arbejder og blev udgivet i anledning af den store astronoms 400-årsdag den 14. december 1946 (*Tycho Brahe's Description of His Instruments and Scientific Works*). Udgaven er et smukt vidnesbyrd om samarbejde mellem medlemmer af Selskabets 2 klasser, idet et af de vanskeligste spørgsmål

i forbindelse med Tycho Brahes instrumenter, spørgsmålet om måleenheden, *passus geometricus*, var blevet løst af N. E. Nørlund. De tekstkritiske problemer i forbindelse med brevene fra Tycho Brahe til landsgreve Wilhelm af Hessen og dennes hofastronom og matematiker Christopher Rothmann er relativt simple, da vi til sammenligning med den af Tycho Brahe udgivne tekst har hans originale breve; vanskeligere ligger det med brevene til Tycho Brahe, hvis originaler er gået tabt, mens afskrifter findes. Her har Ræder påvist ikke blot, at Tycho Brahe i sin udgivelse rettede stil på Rothmanns breve, men i sin grænseløse forfængelighed lejlighedsvis også ændrede indholdet. Ræder har endvidere fremdraget i sin helhed korrespondancen mellem Tycho Brahe og den skotske astronom John Craig, der hævdede det aristoteliske standpunkt, at kometerne tilhørte den jordiske atmosfære. Tycho Brahe delte renæssancetidens ringeagt for Aristoteles. At Tycho Brahes forfængelighed, som det kun alt for ofte er tilfældet med store videnskabsmænd, trivedes side om side med en enestående begavelse, fremgår tilfulde af den korrespondance, Ræder var med til at udgive og som omfatter breve til og fra Kepler og Thaddaeus Hagecius i Prag. Når man skal udgive Tycho Brahes skrifter, siger Ræder, må man ikke blot i almindelighed kunne latin, men også være fortrolig med de særlige ejendommeligheder ved hans latinske sprog.

Noget lignende måtte jo også gælde *Saxo*, i hvis udgivelse Ræder tog del; man må nok erkende, at Ræder har haft en mindre sikker fornemmelse af Saxos stil end af stilen hos de forfattere, han iøvrigt var kommet i berøring med – kanhænde det ikke var helt tilfældigt, at Saxos retoriske svulst var hans væsen fremmed. – Dette førte til, at Sprog- og Litteraturselskabets store Saxoudgave i en række tilfælde byder på unødige konjekture, såsom rettelser mod en rytmisk prosas *clausulae*. Mod Olrik-Ræders værk drog Lauritz Weibull som bekendt i ledning, men hans kritik skød langt over målet. Saxos tekst hviler i det store og hele på Pariserudgaven af 1514, og den er ikke fejlfri. Såvist som det må være en videnskabelig udgivers opgave at gengive forfatterens ord og tanke og ikke fotografisk at reproducere et tilfældigt tryk, søgte Olrik og Ræder ligesom tidligere udgivere bag om den overleverede tekst, i en række tilfælde med afgjort

held, når f.eks. Pariserudgavens 'in *magna vires ope ponens*' (læggende sin kraft i stor hjælp) ændres til 'in *magica vires ope ponens*' (læggende sin kraft i magisk hjælp – der er tale om runer), når Pariserudgavens 'ex amore filiae suae *tacitam principis liberalitatem descendisse cognovit*' (Kongen erkendte, at prinsens tavse gavmildhed var en følge af kærlighed til hans datter) ændres til 'ex amore filiae suae *tantum principis liberalitatem descendisse cognovit*' (han erkendte, at prinsens store gavmildhed o.s.v.), når endelig det meningsløse 'pugna *forensis*' om slaget ved Fodevig ændres til 'pugna *Fotensis*', en rettelser, der går tilbage til Madvig. Dette udtryk har selvfølgelig ikke kunnet forstås af Pariserudgavens franske sætter. Ræder imødegik i et overordentlig behersket og værdigt svar det Weilbull'ske angreb (Aarb. f. nord. Oldkyndighed 1935, 89ff. Om Fastsættelsen af Saxo's tekst). En ganske nøgtern sammenligning af Olrik-Ræders udgave med tidligere udgaver viser, at den har befriet teksten for et stort antal meningsforstyrrende fejl, at den for første gang giver brugeren et udtømmende tekstkritisk apparat, og at den i hundredvis af tilfælde har kunnet påvise hidtil upåagtet citatbenyttelse fra klassisk litteratur i Saxo's værk. I de tilfælde, da udgiverne indførte rettelser i teksten, oplyses altid samvittighedsfuldt og grundigt om de faktiske forhold, hvad enten det så er over eller under den streg, der skiller tekst fra apparat. Ræder havde iøvrigt selv gjort et stort arbejde med at opspore Saxo's stilistiske forbilleder i den latinske sølvalderlitteratur. Selv om han kunde bygge på Kinchs og Knabes forarbejder og i det tekstkritiske støtte sig til Gertz's noter, repræsenterer også Saxoudgaven en bemærkelsesværdig indsats på et felt, der lå Ræders egentlige interesse fjernt. Men den vilde have glædet hans fader, justitsråden, der skrev om Svend Estridsen og Anglernes hjemstavn på den jyske halvø.

Også ved udgivelsen af Niels Stensens brevveksling ydede Ræder sine bona officia, altid rede. Hans op imod 60 artikler i dansk biografisk lexikon repræsenterer sammenlagt et ingenlunde uvæsentligt bidrag til dansk lærdomshistorie. En kort tid bestred han til glæde for andre og sikkert også med en vis tilfredsstillelse hvervet som formand for det filologisk-historiske samfund. I 8 år var han redaktør for Nordisk Tidsskrift for Filologi, hvor man

finder mange både orienterende og selvstændige indlæg fra hans hånd, bl.a. om nye papyrusfund. – Han var i det hele taget videnskaben en flittig tjener, hvilket nok hænger sammen med, at undervisning og administration ved skæbnens gunst eller ugunst, som man nu vil tage det, kun i beskedent omfang fik lov til at forstyrre hans videnskabelige cirkler. Ganske vist var han allerede som student begyndt at undervise i historie ved Det forenede Velgørenhedsselskabs drengeskole, en skole, der arbejdede med ulønnede lærerkræfter. Denne virksomhed fortsatte han i over 25 år. Han indtrådte senere i Velgørenhedsselskabets bestyrelse og blev i 1932 valgt til dets formand. Ved Københavns Universitet var han lærer i elementært latin og græsk fra 1911 og bibliotekar ved filologisk-historisk laboratorium fra 1921. Den stilfærdige gerning som laboratorieforsøger måtte tiltale hans naturel, og mange af os vil endnu huske hans lidt duknakkede skikkelse mellem reolerne – altid venlig og hjælpsom og af den ægte beskedenhed, der ikke tjener som skalkeskjul for særdeles veludviklede forestillinger om egen betydning. Da Universitetet skulde ansætte en lektor i klassisk filologi, foretrak man Karl Hude, der utvivlsomt havde det rette håndlag for den undervisning, der var brug for. Således gik det da til, at en fin og produktiv videnskabsmand som Ræder livet igennem var henvist til at bringe skiftende kuld af studerende begyndelsesgrundene i latin og græsk. For en senere tid at se må det tage sig ud som spild af kvalificeret arbejdskraft. Han burde også have været forskånet for den unødige hårde karakteristik, der blev ham til del, da han i 1926 søgte den ene af lærestolene i klassisk filologi ved Københavns Universitet. Uden iøvrigt at ville sætte sig til doms over det filosofiske fakultets afgørelse kan man godt fornemme, hvor bittert det må have været følt af en ældre forsker med en betydelig og værdifuld produktion i fagets centrale discipliner bag sig at få prædikamentet 'solid' hæftet på sig ikke mindre end 5 gange i samme indstilling. At se sin Platon-forskning betegnet som tør, pedantisk og konservativ må have forundret ham på baggrund af den bedømmelse, den ved tidligere lejligheder havde fået. Soliditet og konservatisme har, hvis argumenterne iøvrigt er holdbare, deres plads i videnskaben, fuldt så vel som nye teorier: det er jo argumenternes styrke og resultaternes vægt, der betinger en videnskabelig gernings kvalitet.

Ræder blev således ikke skånet for skuffelser. Men anlægger man et helhedssyn, som en Platoniker jo bør, vil man bøje sig i ærbødighed for en forskerindsats, der om den måske nok ikke glimrer, så dog er sjældent helstøbt. Jeg tror, man må sige om Ræders videnskabelige virke, at det gemte mere i sit indre end det bar til skue, eller for at bruge en gammel kritikers ord: *plus habet in recessu quam in fronte fert*. Ære være hans minde.

Arbejder af Hans Ræder.

Forkortelser: KU: Kort Udsigt over Det Philologisk-historiske Samfunds Virksomhed. NTF: Nordisk Tidsskrift for Filologi. OVS: Oversigt over Det Kgl. Danske Videnskaberne Selskabs Virksomhed. Rh.Mus: Rheinisches Museum für Philologie. SSO: Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning. VSMF: Det Kgl. Danske Videnskaberne Selskabs Filosofiske Meddelelser. VSHFM: Det Kgl. Danske Videnskaberne Selskabs Historisk-Filologiske Meddelelser.

- 1893 Brev til Redaktionen af Vort Forsvar. 24.9.
- 1894 Theramenes's Fred og Indsættelsen af de 30 Tyranner i Athen.
KU 1891-94, 245 ff.
- 1896 Ecce homo! En Samtale udgivet og kommenteret af Bonifacius Spectator. Gad, Kbhvn.
- 1896 Ad Menandrum. NTF 3. Rk. 5, 54 ff.
- 1897 ff Artikler i Salmonsens Konversationsleksikon. 1. udg. bd. 7 ff og hele 2. udg.
- 1899-1917 Papyrusfundene i Oxyrhynchos I-XII.
NTF 3. Rk. 7, 153 ff. 9, 29 ff. 13, 49 ff. ib. 97 ff. 16, 151 ff.
18, 97 ff. 19, 102 ff. - 4. Rk. 1, 1 ff. 109 ff. 3, 1 ff. 5, 93 ff. 6,
152 ff.
- 1899 Ad Aristotelem. NTF 3. Rk. 7, 194.
- 1899 Student uden Latin og Græsk. Berl. Tidende, Tillæg 22.4.
- 1900 De Theodoretii Graecarum affectionum curatione. Gad, Kbhvn.
- 1900 Sagnet om Daphnis. Festskrift til J.L. Ussing, s. 210 ff.
- 1900 Platon og hans Forgjængere. SSO bd. 10, nr. 47.
- 1900 Selvbiografi. Indbydelsesskrift til Københavns Universitets Aarsfest, s. 134 f.
- 1901 Platonforskningens nuværende Standpunkt. NTF 3. Rk. 9, 125 ff.
- 1901 Nye Papyrusfund. NTF 3. Rk. 10, 1 ff.
- 1901 Finland og Nordslesvig. Tilskueren, s. 612 ff.
- 1902 Analecta Theodoretiana. Rh. Mus. N.F. 57, 449 ff.
- 1904 Theodoretii Graecarum affectionum curatio. Ed. Ioannes Raeder. Teubner. Leipzig.
- 1904 Randbemærkninger til den latinske Ordføjningslære. KU 1899-1904, s. 70 ff.
- 1905 Platons philosophische Entwicklung. Teubner, Leipzig. (Optrykt 1920.)
- 1905 Marius Lund. Medlemsblad for Det forenede Velgørenheds-Selskab. 1.12., s. 2 ff.
- 1906 Platons Menon. Oversat af G. Rangel-Nielsen. Udg. med Indledning og Anmærkninger. SSO bd. 15 nr. 67.
- 1906 Über die Echtheit der platonischen Briefe.
Rh. Mus. N.F. 61, 427 ff. 511 ff.
- 1907 Papyrusfundene i El-Hibeh. NTF 3. Rk. 15, 65 ff.
- 1907 Platons Symposion oversat. SSO bd. 17, nr. 73.
- 1908 Alkidamas und Platon als Gegner des Isokrates.
Rh. Mus. N.F. 63, 495 ff.

- 1909 Platon og Atomlæren. NTF 3. Rk. 18, 8 ff.
- 1912 Platons Theorier i den moderne Politik. Tilskueren s. 130 ff.
- 1913 Almindelig og lige Valgret. Hovedstaden 14.5.
- 1913 Oskar Siesbye. Hovedstaden 19.7.
- 1913–29 Tychonis Brahe Dani Scripta astronomica. Tom. 1–5.
Ed. J.L.E.Dreyer auxilio Ioannis Raeder.
Tychonis Brahe Dani Epistolae astronomicae.
Tom. 1. Ed. J.L.E.Dreyer auxilio Ioannis Raeder.
Tom. 2–3. Ed. J.L.E.Dreyer et Ioannes Raeder.
Tychonis Brahe Dani Scripta varia.
Ed. J.L.E.Dreyer et Ioannes Raeder.
Index hominum et rerum. Conf. J.L.E.Dreyer et Ioannes Raeder. Gyldendal, Kbhvn.
- 1914 Absolutistiske Theorier i det moderne Demokrati. Tilskueren s. 333 ff.
- 1914 Martin Clarentius Gertz. Berl. Tidende 14.12.
- 1915 Ad Tychonem Brahe. NTF 4. Rk. 4, 77.
- 1915 William Norvin, Olympiodoros fra Alexandria. Studium 27, 6f.
- 1917 Chr. P. J. Jørgensen. NTF 4. Rk. 5, 185 f.
- 1917 Gymnastik og Gymnastiktheori hos Grækerne.
Akademisk Gymnastik. 3. Hefte, s. 141 ff.
- 1917 Det sokratiske Evangelium. NTF 4. Rk. 7, 1 ff.
- 1918 Hvad er en Sophist? KU 1914–16, s. 246 ff.
- 1920 Til »Niels Klim«. Høiberg Aarbog s. 225 ff.
- 1920–26 Biografier af filologer og arkæologer i Dansk Biografisk Haandleksikon.
- 1921 Tycho Brahes astronomiske Brevvexling. Edda s. 103 ff.
- 1923 Tycho Brahe og Frankrig. Berl. Tidende 24.12.
- 1925 Notes sur la chronologie platonicienne.
Bulletin de l'Association Guillaume Budé. No. 9, Octobre, s. 15 ff.
- 1926 Oribasii Synopsis ad Eustathium, Libri ad Eunapium.
Ed. Ioannes Raeder. Teubner, Leipzig-Berlin.
- 1927 Platon og Syrakus. SSO bd. 37, nr. 145.
- 1927 Græske Læsestykker med Noter. Udg. af A.B.Drachmann og J.L.Heiberg. 2. ændrede Udgave. Gyldendal, Kbhvn.
- 1927 Tycho Brahe og hans Korrespondenter. Edda s. 250 ff.
- 1928 Tychonis Brahe Dani Opera omnia.
Nordisk astronomisk Tidsskrift s. 9 ff.
- 1928 Johan Ludvig Heiberg. Isis, s. 367 ff.
- 1928–33 Oribasii Collectionum medicarum reliquia.
Ed. Ioannes Raeder. Vol. 1–4. Teubner, Leipzig-Berlin.
- 1931 Saxonis Gesta Danorum. Rec. et ed. J.Olrik et H.Raeder. Levin & Munksgaard, Kbhvn.
- 1932 Codex Leidensis 399. Euclidis Elementa. Arab. et Lat. ed. G. Junge, J. Raeder, W. Thomson. Part. 3 fasc. 2. Gyldendal, Kbhvn.

- 1932-41 Platons Skrifter i Oversættelse.
Udgivet ved Carsten Høeg og Hans Ræder. 1-10. Reitzel, Kbhvn. (2. Oplag 1953-55). (Heraf har H. Ræder oversat Symposion, oversat og skrevet indledningerne til Staten, Brevene, Lovene og Epinomis, samt skrevet indledningerne til Faidros, Theaitetos og Parmenides).
- 1932 Det forenede Velgørenheds-Selskab gennem 100 Aar. Beretning om det forenede Velgørenheds-Selskab og dets Skole 1931-32, s. 4 ff.
- 1933-44 Biografier af filologer i Dansk Biografisk Leksikon, ny udg.
- 1935 Om Fastsættelsen af Saxo's Tekst. Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie s. 89 ff.
- 1935 Professor A. B. Drachmann død. Berl. Tidende 23.8.
- 1936 A. B. Drachmann. OVS 1935-36, s. 121 ff.
- 1936 Karl Hude. OVS 1935-36, s. 147 ff.
- 1937 Skrifter af Paulus Heliæ. Bd. 6. Ved Marius Kristensen og Hans Ræder. Gyldendal, Kbhvn.
- 1937 Platons mütterliches Geschlecht. Hermes s. 404 ff.
- 1938 Platons Epinomis. VSHFM bd. 26, 1.
- 1939 Platon und die Sophisten. VSHFM bd. 26, 9.
- 1941 William Norvin. VSO 1940-41, s. 83 ff.
- 1942 Porphyrios fra Tyros. SSO bd. 51, nr. 188.
- 1944 Hvad kan vi lære af Platons »Stat«? Det tredje Standpunkt s. 155 ff.
- 1944 Kaiser Julian als Philosoph und religiöser Reformator. Classica et Mediaevalia, s. 179 ff.
- 1945 »Folkets Vilje skal være Landets Lov«. Morgenbladet 24.5.
- 1946 Junigrundloven af 1849. Dens Forudsætninger og dens Skæbne. Gad, Kbhvn.
- 1946 Tycho Brahe's Description of his Instruments and Scientific Works. Translated and edited by Hans Ræder, Elis Ström-gren, and Bengt Ström-gren. Munksgaard, Kbhv.
- 1946 Dr. phil. Ada Adler. Berlingske Aftenavis 30.12.
- 1946 Matthæus 28, 19. Dansk Teologisk Tidsskrift 9. Aarg., s. 193 ff.
- 1947 Aristoteles' Kritik af Platons Statsteorier. VSFM II 4.
- 1948 Platons planlagte Dialog Philosophos. SSO nr. 207.
- 1950 Platoniske Stadier. VSFM bd. 2, nr. 5.
- 1952 Nicolai Stenonis Epistolæ et epistolæ ad eum datae.
Ed. Gustav Scherz. Adjuvante Ioanne Raeder. I-II.
Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, Kbhvn.
- 1952 Isokrates som Politiker. SSO nr. 219.
- 1953 Ein Problem in griechischer Syntax. VSHFM XXXIII 5.
- 1956 Platon und die Rhetoren. VSFM bd. 2, nr. 6.

Omtrent 150 anmeldelser, de fleste i NTF og i
Berliner philologische Wochenschrift.
